

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

10. juuli 2014*

Eelotsusetaotlus — Ehitustööde riigihange — Direktiiv 93/37/EMÜ — Tulevikus ehitatavate hoonete „üürileandmise kohustuse võtmise” akt — Siseriikliku kohtu otsus, millel on kohtuotsuse seadusjõud — Kohtuotsuse seadusjõu ulatus olukorras, kus esineb vastuolu liidu õigusega

Kohtuasjas C-213/13,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Consiglio di Stato (Itaalia) 11. jaanuari 2013. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 23. aprillil 2013, menetluses

Impresa Pizzarotti & C. SpA

versus

Comune di Bari,

Giunta comunale di Bari,

Consiglio comunale di Bari,

menetluses osalesid:

Complesso Residenziale Bari 2 Srl,

Commissione di manutenzione della Corte d'appello di Bari,

Giuseppe Albenzio, tegutsedes kui *commissario ad acta,*

Ministero della Giustizia,

Regione Puglia,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president R. Silva de Lapuerta, Euroopa Kohtu asepresident K. Lenaerts (ettekandja), kohtunikud J. L. da Cruz Vilaça, G. Arestis ja J.-C. Bonichot,

kohtujurist: N. Wahl,

kohtusekretär: ametnik A. Impellizzeri,

arvestades kirjalikus menetluses ja 27. veebruari 2014. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Impresa Pizzarotti & C. SpA, esindajad: *avvocato* R. Mastroianni, *avvocato* D. Vaiano ja *avvocato* F. Lorusso,
- Comune di Bari, esindajad: *avvocato* A. Loiodice, *avvocato* I. Loiodice ja *avvocato* R. Lanza,
- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* P. Gentili,
- Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja J. Möller,
- Euroopa Komisjon, esindajad: L. Pignataro-Nolin, A. Tokár ja A. Aresu,

olles 15. mai 2014. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta direktiivi 2004/18/EÜ ehitustööde riigihankelepingute, asjade riigihankelepingute ja teenuste riigihankelepingute sõlmimise korra kooskõlastamise kohta (ELT L 134, lk 114; ELT eriväljaanne 06/07, lk 132) tõlgendamist ja kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte ulatust olukorras, kus esineb vastuolu liidu õigusega.
- 2 Taotlus on esitatud Impresa Pizzarotti & C. SpA (edaspidi „Pizzarotti”), ühelt poolt, ning Comune di Bari, Giunta comunale di Bari ja Consiglio comunale di Bari, teiselt poolt, vahelises kohtuvaidluses seoses turu-uuringu teate avaldamisega eesmärgiga ehitada kohtuasutustele uus kohtumaja, mis oleks kõigile Baris (Itaalia) asuvatele kohtuasutustele ühine.

Õiguslik raamistik

Direktiiv 92/50/EMÜ

- 3 Nõukogu 18. juuni 1992. aasta direktiivi 92/50/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike teenuslepingute sõlmimise kord (EÜT L 209, lk 1; ELT eriväljaanne 06/01, lk 322), artikli 1 punkt a sätestas:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) teenuslepingud – teenuseosutaja ja tellija vahel kirjalikult sõlmitud rahaliste huvidega seotud lepingud, välja arvatud

[...]

- iii) lepingud maa, olemasolevate ehitiste või muu kinnisvara või sellega seotud õiguste omandamiseks või rendile võtmiseks mis tahes rahaliste vahenditega.

[...]”.

Direktiiv 93/37/EMÜ

- 4 Nõukogu 14. juuni 1993. aasta direktiivi 93/37/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike ehitustöölepingute sõlmimise kord (EÜT L 199, lk 54; ELT eriväljaanne 06/02, lk 163), artikli 1 punkt a määratles „riiklikud ehitustöölepingud” selle direktiivi tähenduses kui „töövõtja ja punktis b määratletud tellija vahel kirjalikult sõlmitud rahaliste huvidega seotud lepingud, mille objektiks on kas ühe II lisa nimetatud tegevusega seotud ehitustööde teostamine või nii teostamine kui projekteerimine, või punktis c nimetatud ehitustöö või mis tahes viisil teostatav ehitustöö, mis vastab tellija kindlaksmääratud nõuetele”.
- 5 Selle direktiivi II lisa nimetatud tegevuste hulgas klassis 50 „Ehitus ja tsiviilehitus” asuvad [üldised ehitus- ja tsiviilehitustööd (ilma erispetsifikaadita)] (alarühm 500.1) ning „[k]orterite, büroohoonete, haiglate ja muude eluruumideks ja ühiskondlikeks hooneteks mõeldud hoonete ehitamine” (rühm 501).

Direktiiv 2004/18/EÜ

- 6 Direktiivi 2004/18 artikli 1 lõige 2 sätestab:
- „a) *Riigihankelepingud* – ühe või mitme ettevõtja ning ühe või mitme ostja vahel kirjalikult sõlmitud rahaliste huvidega seotud lepingud, mille objektiks on ehitustööd, toodete tarnimine või teenuste osutamine käesoleva direktiivi tähenduses.
- b) *Ehitustööde riigihankelepingud* – riigihankelepingud, mille objektiks on kas ehitustööd või nii projekteerimine kui ka teostamine seoses mõne tegevusega I lisa tähenduses või ehitustööde teostamine või mis tahes viisil teostatav ehitus töö, mis vastab ostja kindlaksmääratud nõuetele. [...]”
- [...]”.

- 7 Direktiivi artiklis 16 „Konkreetsed erandid” on ette nähtud:

„Käesolevat direktiivi ei kohaldata teenuste riigihankelepingute suhtes, mis käsitlevad:

- a) millega omandatakse või renditakse mis tahes rahaliste vahendite eest maad, olemasolevaid ehitisi või muud kinnisvara või mis puudutavad viimastega seotud õigusi; [...]”
- [...]”.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 8 Comune di Bari avaldas 14. augustil 2003 „turu-uuringu” teate eesmärgiga ehitada kohtuasutustele võimalikult kiiresti uus kohtumaja, mis oleks kõigile Baris asuvatele kohtuasutustele ühine, sobiv ja kohane. Vastav teade avaldati muu hulgas Euroopa Liidu Teatajas 23. augustil 2003 (ELT S 161).
- 9 Selles teates oli nõutud, et pakkujad võtaksid kohustuse alustada hoonete ehitamist enne 31. detsembril 2003. Selles nõuti ka selget ja ammendavat teavet kulude ja kohaliku omavalitsusüksuse ning Itaalia justiitsministeeriumi poolt tasu maksmise tingimuste kohta, võttes arvesse, et riiklike vahendeid oli kasutada 43,5 miljoni euro ulatuses, mis olid juba projektile eraldatud; riiklikele vahenditele lisandus 3 miljonit eurot üüri näol, mida Comune di Bari sel ajal igal aastal asjaomaste kohtuasutuste hoonete

üürimiseks maksis. Nimetatud teatele oli lisatud Corte d'appello di Bari koostatud dokument, milles oli määratletud kavandatud kohtumaja ehitamise „struktuuriliste, funktsionaalsete ja organisatoorsete nõuete ametlik raamistik” (edaspidi „nõuete raamistik”).

- 10 Esitati neli pakkumust. Comune di Bari valis 18. detsembri 2003. aasta otsusega nr 1045/2003 välja Pizzarotti pakkumuse. Nimetatud pakkumuse kohaselt oleks osa ehitatud hoonetest müüdud Comune di Barile 43 miljoni euro eest ning ülejäänud osa antud talle üürile 3 miljoni euro eest aastas.
- 11 Ministero della Giustizia (justiitsministeerium) teavitas 4. veebruari 2004. aasta kirjaga Comune di Bari riiklike vahendite vähendamisest 18,5 miljonile eurole ning palus tal kontrollida, kas saadud pakkumusi arvestades on võimalik projekt ellu viia ka uut eelarvet arvestades. Comune di Bari küsis 11. veebruari 2004. aasta teatisega Pizzarottilt, kas tal on võimalik juba alustatud ehitustöid jätkata. Pizzarotti vastas sellele küsimusele jaatavalt, muutes oma pakkumust nii, et see vastaks kasutatavate riiklike vahendite vähenemisele.
- 12 2004. aasta septembris võeti projektilt maha kõik riiklikud vahendid.
- 13 Pizzarotti esitas Comune di Barile uue pakkumuse, mis kajastas võimalust ehitada üürimiseks mõeldud hooned, nagu oli välja pakutud tema esialgses pakkumuses.
- 14 Kohaliku omavalitsusüksuse tegevusetuse tõttu esitas Pizzarotti Tribunale amministrativo regionale per la Puglia'le (Puglia maakonna halduskohus) kaebuse Comune di Bari tegutsema kohustamiseks.
- 15 Kui nimetatud kohus oli kaebuse rahuldamata jätnud, rahuldaski Consiglio di Stato otsusega nr 4267/2007 Pizzarotti esitatud apellatsioonkaebuse. Leides, et võttes arvesse justiitsministeeriumi 4. veebruari 2004. aasta teatist pärast eelarve muutmist, ei olnud menetlust lõpetatud turu-uuringu tulemuse heakskiitmisega, otsustas Consiglio di Stato, et Comune di Bari „peab mõistlikkuse, hea usu ja õiguspärase ootuse põhimõtteid järgides oma tegevuse lõpule viima, lõpetades menetluse mõistlikult asjakohase järeldusega ja kontrollides talle esitatud pakkumuste põhjal, kas ehitustööde teostamine on muutunud eelarvet arvestades võimalik”.
- 16 Selle otsuse peale Comune di Bari esitatud kassatsioonkaebuse jättis Corte suprema di cassazione oma 23. detsembri 2008. aasta määrusega läbi vaatamata.
- 17 Olles saanud oma otsuse nr 4267/2007 kohta täitmisavalduse, tuvastas Consiglio di Stato otsuses nr 3817/2008 Comune di Bari tegevusetuse ja kohustas teda täies ulatuses täitma oma otsuse nr 4267/2007 resolutsiooni 30 päeva jooksul. Juhuks kui tegevusetus kestab edasi, määras ta Bari prefekti *commissario ad acta*'ks (ametiasutuse asemel täitmise eest vastutav ametiisik), et viimane võtaks – vajadusel volitatud isiku vahendusel – kõik selle kohtuotsuse täitmiseks vajalikud meetmed.
- 18 Bari prefekti volitatud *commissario ad acta* tuvastas 21. novembril 2008 Pizzarotti pakkumuste nõuetele vastavuse ja kinnitas, et turu-uuring oli seega olnud tulemuslik.
- 19 Giunta comunale di Bari (Bari linnavalitsus) aga lõpetas selle menetluse, viidates sellele, et Pizzarotti teine pakkumus ei vasta turu-uuringu teates esitatud nõuetele.
- 20 Pizzarotti ja Comune di Bari pöördusid mõlemad Consiglio di Stato poole. Pizzarotti väitis, et kuna Comune di Bari ei olnud võtnud lepingulist kohustust võtta hoone üürile, siis ei olnud ta nõuetekohaselt täitnud Consiglio di Stato kohtuotsuses nr 3817/2008 antud korraldust. Comune di Bari heitis aga ette seda, et ei olnud tuvastatud projekti elluviimist mõjutavaid halvenenud tingimusi, mis olid mõjutanud menetluse käiku.

- 21 Consiglio di Stato rahuldab 15. aprilli 2010. aasta täitmisotsusega nr 2153/2010 Pizzarotti nõuded ning jättis rahuldamata Comune di Bari nõuded. *Commissario ad acta* tegevust puudutavas osas leidis ta, et see oli ebapiisav, sest ei olnud jõutud „mõistlikult asjakohase järelduseni” kohtuotsuse nr 4267/2007 tähenduses. Ta määras seega 180-päevase tähtaja menetluse lõpetamiseks Pizzarotti pakkumuse konkreetseks elluviimiseks vajalike aktide andmisega.
- 22 *Commissario ad acta* tuvastas 27. mai 2010. aasta otsuses, et „2003. aasta augusti turu-uuringu teade [...] ei olnud andnud positiivset tulemust”. Selle järelduse põhjenduseks tõi ta – seoses Pizzarotti esimese pakkumusega, nagu see oli 2004. aasta jooksul ümbersõnastatud – selle, et riiklike vahendite osaline vähendamine muutis Comune di Bari eesmärgi realiseerimise võimatuks. Pizzarotti teise pakkumuse kohta, mis puudutas hoonete ehitamist iseseisvalt ja nende üürileandmist, märkis ta, et see oli eesmärki arvestades täiesti kohatu.
- 23 Pizzarotti esitas selle otsuse peale Consiglio di Statole kaebuse, mille see kohus 3. detsembri 2010. aasta täitmisotsusega nr 8420/2010 rahuldab. Rõhutades vastavalt 21. novembri 2008. aasta otsuses ja 27. mai 2010. aasta otsuses sisalduvad turu-uuringu teate osas tehtud järeldused polnud järjepidevad, asus ta seisukohale, et õige on ainult esimeses nimetatud otsuses sisalduv järeldus. Consiglio di Stato kordas, et *commissario ad acta* peab algatama Pizzarotti teise pakkumuse heakskiitmiseks vajaliku menetluse, ning tunnistas nimetatud otsustest teise kehtetuks põhjendusel, et sellega rikuti kohtuotsuse seadusjõu põhimõtet.
- 24 Seejärel võttis Bari perfekti nimetatud uus *commissario ad acta* kõik vajalikud meetmed selleks, et võtta vastu 23. aprilli 2012. aasta otsus Comune di Bari „üldplaneeringu muutmise kohta” seoses maatükkidega, millele kavatseti ehitada kohtumaja.
- 25 Pizzarotti vaidlustas selle otsuse Consiglio di Stato põhjendusel, et sellega üritatakse kõrvale hiilida kohtuotsuse seadusjõu põhimõtet.
- 26 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekib selles kontekstis esiteks küsimus, kas tulevikus ehitatava hoone üürileping, mis sõlmitakse üürileandmise kohustuse võtmise aktina, on vaatamata üürilepingule omastele tunnustele samastatav ehitustööde hankega, mille suhtes ei kohaldata direktiivi 2004/18 artikli 16 lõike 1 punktis a ette nähtud konkreetset erandit.
- 27 Teiseks, kui kõnealune leping kujutab endast ehitustööde hanget, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ta võib tunnistada tühiseks kohtuotsuse nr 4267/2007, mille ta kõnealuses asjas ise eelnevalt on teinud, kuna see tingis hilisemate täitmisotsuste ning *commissario ad acta* otsuste tõttu olukorra, mis on vastuolus riigihankeid käsitleva liidu õigusega. Ta rõhutab selles osas, et tema enda kohtupraktika kohaselt võib ta omaenda otsuse esialgset resolutsiooni täiendada rakendusotsusega, mille tulemuseks on „järk-järgult väljakujunev jõustunud kohtuotsus”.
- 28 Neil asjaoludel otsustas Consiglio di Stato menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
1. Kas tulevikus ehitatava hoone kohta tulevikus sõlmitav üürileping, isegi kui see väljendub kõige viimase ettepaneku kohaselt üürileandmise kohustuse võtmise aktis, on samastatav ehitustööde hankega – vaatamata sellele, et sel on mõned üürilepingule omased tunnused – ega saa seega olla üks nendest lepingutest, mis on jäetud välja riigihankemenetlust reguleeriva korra kohaldamisalast vastavalt [direktiivi 2004/18] artiklile 16?
 2. Kas juhul, kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, võib liikmesriigi kohus ja täpsemalt eelotsusetaotluse esitanud kohus tunnistada tühiseks jõustunud kohtuotsuse, mis võib olla tehtud asjaomase kohtuvaidluse suhtes ning mida on kirjeldatud [eelotsusetaotluses], sest see võimaldas kujuneda sellisel õiguslikul olukorral, mis on vastuolus riigihankeid käsitleva [liidu] õigusega? Kas on võimalik täita jõustunud kohtuotsust, mis on vastuolus [liidu] õigusega?”

Eelotsuse küsimuste vastuvõetavus

- 29 Pizzarotti esitab kaks põhjust, miks võib tõsiselt kahelda esitatud küsimuste vastuvõetavuses.
- 30 Esiteks väidab ta, et eelotsusetaotluses määratletakse põhikohtuasjas kohaldatavad liidu õigusnormid ekslikult. Taotluses palutakse direktiivi 2004/18 tõlgendust, kuigi see direktiiv võeti vastu pärast seda kuupäeva, mil Comune di Bari otsustas avaldada kõnealuse turu-uuringu teate – nimelt 14. augustil 2003 –, ega saa seega olla põhikohtuasjas kohaldatav.
- 31 Sellega seoses tuleb meenutada, et kohaldamisele kuulub direktiiv, mis kehtib hetkel, mil hankija valib selle menetluse liigi, mida ta kavatses järgida, ning lahendab lõplikult küsimuse, kas riigihankelepingu sõlmimiseks on nõutav eelneva hankemenetluse korraldamine (kohtuotsus komisjon *vs.* Madalmaad, C-576/10, EU:C:2013:510, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika). Samas ei ole kohaldatavad sellise direktiivi sätted, mille ülevõtmise tähtaeg lõppes pärast seda kuupäeva (vt selle kohta kohtuotsus komisjon *vs.* Prantsusmaa, C-337/98, EU:C:2000:543, punktid 41 ja 42).
- 32 Käesolevas asjas olid direktiivid 92/50 ja 93/37 kohaldatavad 14. augustil 2003, mil Comune di Bari avaldas turu-uuringu teate Barile kohtumaja ehitamiseks. Need direktiivid olid kohaldatavad ka siis, kui Comune di Bari pärast riikliku rahastamise äralangemist tehtud eelarvemuudatust 2004. aasta septembris leidis (Euroopa Kohtule esitatud andmete kohaselt), et ta peab pigem korraldama uue hankemenetluse, kui pidama Pizzarottiga läbirääkimisi otse, ilma et „tulevikus ehitatava hoone kohta” üürilepingu sõlmimiseks oleks toimunud konkurents.
- 33 Direktiiv 2004/18 seevastu ei olnud neil erinevatel kuupäevadel kohaldatav, kuna direktiivi ülevõtmistähtaeg möödus selle artikli 80 lõike 1 kohaselt alles 31. jaanuaril 2006.
- 34 Siiski määratletakse esimeses küsimuses viidatud mõiste „ehitustööde riigihanked” direktiivi 93/37 artikli 1 punktis a ja direktiivi 2004/18 artikli 1 lõike 2 punktides a ja b sarnases sõnastuses. Peale selle kasutatakse direktiivi 92/50 artikli 1 punkti a alapunktis iii ja direktiivi 2004/18 artikli 16 punktis a esimeses küsimuses nimetatud erandi ulatuse määratlemisel täpselt sama sõnastust.
- 35 Neil tingimustel ei mõjuta see, et eelotsusetaotlus määratles kohaldatavad liidu õigusnormid ekslikult, esitatud küsimuste vastuvõetavust (vt selle kohta kohtuotsus Zurita García ja Choque Cabrera, C-261/08 ja C-348/08, EU:C:2009:648, punkt 39).
- 36 Teiseks väidab Pizzarotti, et põhikohtuasja iseloomustab see, et on olemas jõustunud kohtuotsused, muu hulgas Consiglio di Stato otsused, millel on kohtuotsuse seadusejõud, mistõttu on eelotsusetaotlus ja eelkõige esimene küsimus ilmselgelt vastuvõetamatud. Euroopa Kohtu vastus sellele küsimusele ei saa põhikohtuasja lahendit mingil moel mõjutada, arvestades ühelt poolt olulisust, mida liidu õiguses on kohtuotsuse seadusjõu põhimõttele omistatud – kohati vastandina selle õiguse rikkumise kõrvaldamisele –, ja teiselt poolt seda, et riigivõimu organil puudub kohustus muuta oma varasemat lõplikku otsust, mis ilmnes olevat nimetatud õigusega vastuolus.
- 37 Siiski kuulub selline argumentatsioon põhikohtuasja sisulisse konteksti ning täpsemalt on see eelotsusetaotluse esitanud kohtu teise küsimuse ese.
- 38 Eeltoodud kaalutlusi arvestades on esitatud küsimused vastuvõetavad.

Eelotsuse küsimused

Esimese küsimuse analüüs

- 39 Oma esimese küsimusega, mis tuleb põhikohtuasjas ajaliselt kohaldatavaid liidu õigusnorme arvestades ümber sõnastada, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 93/37 artikli 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et leping, mis sisaldab kohustust anda tulevikus ehitatav hoone üürile, kujutab endast ehitustööde riigihanget vaatamata sellele, et sel on mõned üürilepingule omased tunnused ning see ei saa seega olla üks direktiivi 92/50 artikli 1 punkti a alapunktis iii viidatud eranditest.
- 40 Selles osas tuleb kõigepealt ühelt poolt meenutada, et küsimus sellest, kas tehing on või ei ole ehitustööde riigihankeleping liidu õiguse tähenduses, kuulub liidu õiguse valdkonda. Kavandatava lepingu liigitamine „üürilepinguks”, mida Pizzarotti ja Itaalia valitsus rõhutavad, ei oma selles osas tähtsust (vt selle kohta kohtuotsus komisjon *vs.* Saksamaa, C-536/07, EU:C:2009:664, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 41 Teiselt poolt, kui leping sisaldab nii ehitustööde riigihankelepingu kui ka teist tüüpi lepingu elemente, määratakse tema kvalifikatsioon ja see, millist liidu õigusnormi tuleb kohaldada, selle lepingu peamist eesmärki arvestades (vt selle kohta kohtuotsused Auroux jt, C-220/05, EU:C:2007:31, punkt 37; komisjon *vs.* Itaalia, C-412/04, EU:C:2008:102, punkt 47, ja komisjon *vs.* Saksamaa, EU:C:2009:664, punkt 57).
- 42 Põhikohtuasjas selgub Euroopa Kohtule esitatud toimikust, et ajal, mil Pizzarotti tegi Comune di Barile ettepaneku sõlmida kõnealune leping, ei olnud käsitletava hoone ehitamist veel alustatud. Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et nimetatud lepingu peamine eesmärk on ehitamine, mis ilmselt tõesti eeldab selle hoone hilisemat üürile andmist (vt selle kohta kohtuotsus komisjon *vs.* Saksamaa, EU:C:2009:664, punkt 56).
- 43 Nagu rõhutab Saksamaa valitsus, on selleks, et järeldada „riigihankelepingu” olemasolu direktiivi 93/37 tähenduses, veel vaja, et kavandatava hoone ehitus vastaks hankija kindlaksmääratud vajadustele (kohtuotsus komisjon *vs.* Saksamaa, EU:C:2009:664, punkt 55).
- 44 See on nii juhul, kui hankija on võtnud meetmed, et määratleda ehitist iseloomustavad omadused või vähemalt, et avaldada otsustavat mõju selle kavandamisel (vt selle kohta kohtuotsus Helmut Müller, C-451/08, EU:C:2010:168, punkt 67).
- 45 „Üürileandmise kohustuse võtmise akti” eelnõu, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus põhikohtuasjas nimetab kui viimast lepinguvormi, mille Pizzarotti Comune di Barile välja pakkus, viitab põhjenduses 10 „nõuete raamistikule”, mille Corte d'appello di Bari oli kõnealuse turu-uuringu teate avaldamiseks koostanud. Nimetatud akti eelnõu artikkel 7 jätab kohalikule omavalitsusüksusele õiguse enne hoone vastuvõtmist kontrollida selle vastavust nõuete raamistikule.
- 46 Nimetatud raamistikus on täpsustatud kavandatud hoone tehnilised ja tehnoloogilised omadused ning lähtudes Bari linnas toimuva kohtumõistmisega seotud statistiliste andmete kogumist (tsiviil- ja kriminaalrajade arv, igapäevane istungite arv kohtu kohta, kohtunike ja prokuröride arv, halduspersonali arv, kohtupolitseinike või turvateenistujate arv, Bari advokatuuri liikmete arv jne) selle linna iga kohtu vajadused (kabinettide, kohtusaalide, konverentsisaalide, nõupidamissaalide ja arhiiviruumide arv, ruumide pindala, sisesuhtlemise vahendid) ning teatavad ühisvajadused nagu parklate mahutavus.
- 47 Vastupidi Pizzarotti ja Itaalia valitsuse kinnitusele asetab selline nõuete raamistik Comune di Bari positsioonile, millelt saab otsustavalt mõjutada ehitatava hoone kavandamist.

- 48 Sellest järeldub, et põhikohtuasjas kavandatava lepingu peamine eesmärk on sellise hoone ehitamine, mis vastab hankija kindlaksmääratud vajadustele.
- 49 On tõsi, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et „üürileandmise kohustuse võtmise akti” eelnõul on teatavad üürilepingule omased tunnused. Euroopa Kohtus rõhutati asjaolu, et kohaliku omavalitsusüksuse poolne rahaline vastutasu on nimetatud eelnõu artikli 5 kohaselt „iga-aastane üür” 3,5 miljonit eurot, mida tuleb maksta kõnealuse lepingu 18-aastase kehtivusaja jooksul. Pizzarotti ja Itaalia valitsuse antud selgituste kohaselt on see 63 miljoni euro suurune vastutasu märgatavalt alla kavandatava hoone eeldatava kogumaksumuse, mis läheneb 330 miljonile eurole.
- 50 Sellega seoses tuleb siiski meenutada, et asjaomase lepingu kvalifitseerimise seisukohast on otsustav tähtsus lepingu peamisel eesmärgil, mitte ettevõtja saadava hüvitise suurusel või selle maksmise korral (kohtuotsus komisjon vs. Saksamaa, EU:C:2009:664, punkt 61).
- 51 Nagu kohtuistungil toimunud vaidlusest selgub, ei takista „üürileandmise kohustuse võtmise akti” eelnõu artikkel 4, mille kohaselt lõpeb leping 18-aastase kestuse järel automaatselt, ega ka Itaalia riigi üldeelarvet käsitleva seaduse säte – millele Itaalia valitsus viitab ja mis nõuab, et riigiasutuste sõlmitavad lepingud, mis panevad riigi kanda kestvaid kulusid, oleksid kindlaksmääratud kestusega, ning mis keelab, et need lepingud oleksid riigile koormaks – seda, et kui esimene kavandatud leping on lõppenud, sõlmitakse üks või mitu hilisemat lepingut, mis tagavad Pizzarottile asjaomase hoone ehitamisel tehtud tööde täieliku või suures osas hüvitamise.
- 52 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 93/37 artikli 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et leping, mille peamine eesmärk on sellise hoone ehitamine, mis vastab hankija väljendatud vajadustele, kujutab endast ehitustööde riigihankelepingut ning ei kuulu seega direktiivi 92/50 artikli 1 punkti a alapunktis iii viidatud erandite hulka isegi juhul, kui see leping sisaldab asjaomase hoone üürileandmise kohustust.

Teise küsimuse analüüs

- 53 Oma teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ta võib tunnistada tühiseks jõustunud kohtuotsuse, mille ta võib olla teinud ning mis on loonud riigihankeid käsitlevate liidu õigusnormidega vastuolus oleva olukorra.
- 54 Sellega seoses tuleb meenutada, et kui selles valdkonnas puuduvad liidu õiguse sätted, tuleb kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte rakendamise tingimused menetlusautonoomia põhimõttest tulenevalt sätestada liikmesriikide õiguskordades, järgides sealjuures võrdväarsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet (vt selle kohta kohtuotsus Fallimento Olimpclub, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 55 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib oma taotluses, et tema enese väljakujundatud kohtupraktika kohaselt võib ta teatavatel tingimustel täiendada mõne oma varasema otsuste resolutsiooni rakendusotsusega, mille tulemuseks on „järk-järgult väljakujunev jõustunud kohtuotsus”.
- 56 Kui – ning eelotsusetaotluse esitanud kohus peab kontrollima, kas see on nii – selle menetluse kohaldamise tingimused on täidetud nimetatud kohtu otsuse nr 4267/2007 suhtes, millele on käesoleva kohtuotsuse punktis 15 osundatud ning mis eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul kujutab endast jõustunud kohtuotsust käesolevas asjas, siis peab see kohus võrdväarsuse põhimõtet arvestades seda menetlust kasutades eelistama „mitmel eri viisil täitmise võimaluse” hulgast, mida selle kohtu sõnul võib täitmisel rakendada, sellist, mis vastavalt tõhususe põhimõttele tagab riigihankeid käsitlevate liidu õigusnormide järgimise.

- 57 Nagu Comune di Bari märgib, võib see võimalus seisneda selles, et nimetatud otsust täiendades antakse ühtegi seisukohta võtmata korraldus lõpetada turu-uuringu menetlus, mis võimaldab alustada uue menetluse, järgides riigihankeid käsitlevaid liidu õigusnorme.
- 58 Kui aga eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks leidma, et selle õiguse nõuetekohast kohaldamist takistab siseriiklike menetlusnorme arvestades tema otsuse nr 4267/2007 seadusjõud või selle kohtuotsuse täitmiseks vastu võetud 15. aprilli ja 3. detsembri 2010. aasta otsused, siis tuleb meenutada, kui tähtis on nii liidu õiguskorras kui ka liikmesriikide õiguskordades kohtuotsuse seadusjõu põhimõte. Selleks et tagada nii õiguse ja õigussuhete stabiilsus kui ka korra kohane õigusemõistmine, on oluline, et kohtulahendeid, mis on jõustunud peale olemasolevate edasikaebvõimaluste ammendamist või selleks sätestatud tähtaegade möödumist, ei oleks enam võimalik vaidlustada (kohtuotsused Kapferer, C-234/04, EU:C:2006:178, punkt 20; komisjon vs. Luxembourg, C-526/08, EU:C:2010:379, punkt 26, ja ThyssenKrupp Nirosta vs. komisjon, C-352/09 P, EU:C:2011:191, punkt 123).
- 59 Sellest lähtuvalt ei kohusta liidu õigus siseriiklikku kohut alati jätma kohaldamata siseriiklike menetlusnorme, mis omistavad kohtuotsusele seadusjõu, ja seda isegi siis, kui see võimaldaks kõrvaldada kõnealuse otsusega toime pandud liidu õiguse rikkumise (vt selle kohta kohtuotsused Eco Swiss, C-126/97, EU:C:1999:269, punktid 46 ja 47; Kapferer, EU:C:2006:178, punktid 20 ja 21; Fallimento Olimpclub, EU:C:2009:506, punktid 22 ja 23; Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punktid 35–37, ning komisjon vs. Slovakkia, C-507/08, EU:C:2010:802, punktid 59 ja 60).
- 60 Seega ei nõua liidu õigus, et kohus, kelle otsus on omandanud kohtuotsuse seadusjõu, peaks seda otsust muutma, et võtta arvesse asjassepuutuvalle õigusnormile Euroopa Kohtu hilisemas otsuses antud tõlgendust.
- 61 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu viidatud kohtuotsus Lucchini (C-119/05, EU:C:2007:434) ei sea seda analüüsi kahtluse alla. Nimetatud kohtuotsuses, mis puudutas hoopis erilist olukorda, kus küsimus oli liikmesriikide ja Euroopa Liidu pädevuse jaotuse põhimõtetest riigiabi valdkonnas, otsustas Euroopa Kohus sisuliselt, et liidu õigusega on vastuolus sellise siseriikliku õigusnormi kohaldamine, mis sätestab kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte – nagu Itaalia tsiviilseadustiku artikkel 2909 –, kui nimetatud sätte kohaldamine takistab nõudmast tagasi liidu õiguse vastaselt antud riigiabi, mis Euroopa Komisjoni lõplikus otsuses on tunnustatud ühisturuga kokkusobimatuks (vt selle kohta kohtuotsus Fallimento Olimpclub, EU:C:2009:506, punkt 25). Käesolev kohtuasi siiski sellist pädevuse jaotuse küsimust ei tõstata.
- 62 Sellises olukorras, kui kohaldatavad siseriiklikud menetlusnormid võimaldavad liikmesriigi kohtul teatavatel tingimustel muuta oma otsust, millel on kohtuotsuse seadusjõud, et viia olukord siseriikliku õigusega kooskõlla, tuleb võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtetest lähtudes nende tingimuste täidetuse korral seda võimalust eelistada, et taastada põhikohtuasjas käsitletava olukorra kooskõla ehitustööde riigihankeid käsitlevate liidu õigusnormidega.
- 63 Sellega seoses tuleb rõhutada, et nimetatud õigusnormid sisaldavad liidu õiguse esmaseid norme, mille eesmärk on tagada pakkujate võrdne kohtlemine ja läbipaistvus, et tagada aus konkurents kõikides liikmesriikides (vt selle kohta kohtuotsused komisjon vs. Portugal, C-70/06, EU:C:2008:3, punkt 40; Michaniki, C-213/07, EU:C:2008:731, punkt 55; komisjon vs. Küpros, C-251/09, EU:C:2011:84, punktid 37–39, ja Manova, C-336/12, EU:C:2013:647, punkt 28).
- 64 Eeltoodud kaalutlustest lähtudes tuleb teisele küsimusele vastata, et kui siseriiklikud menetlusnormid seda võimaldavad, peab liikmesriigi kohus, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus, kes on otsuse teinud viimases astmes, ilma et oleks eelnevalt esitanud ELTL artikli 267 alusel Euroopa Kohtule

eelotsusetaotluse, kas täiendada jõustunud kohtuotsust, mis on loonud riigihankeid käsitlevate liidu õigusnormidega vastuolus oleva olukorra, või muutama seda otsust, et võtta arvesse nendele õigusnormidele Euroopa Kohtu poolt hiljem antud tõlgendust.

Kohtukulud

- ⁶⁵ Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

1. Nõukogu 14. juuni 1993. aasta direktiivi 93/37/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike ehitustöölepingute sõlmimise kord, artikli 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et leping, mille peamine eesmärk sellise hoone ehitamine, mis vastab hankija väljendatud vajadustele, kujutab endast ehitustööde riigihankelepingut ning ei kuulu seega nõukogu 18. juuni 1992. aasta direktiivi 92/50/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike teenuslepingute sõlmimise kord, artikli 1 punkti a alapunktis iii viidatud erandite hulka isegi juhul, kui see leping sisaldab asjaomase hoone üürileandmise kohustust.
2. Kui siseriiklikud menetlusnormid seda võimaldavad, peab liikmesriigi kohus, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus, kes on otsuse teinud viimases astmes, ilma et oleks eelnevalt esitanud ELTL artikli 267 alusel Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotluse, kas täiendada jõustunud kohtuotsust, mis on loonud riigihankeid käsitlevate liidu õigusnormidega vastuolus oleva olukorra, või muutama seda otsust, et võtta arvesse nendele õigusnormidele Euroopa Kohtu poolt hiljem antud tõlgendust.

Allkirjad